

ARBETSMARKNADSREFORMER FÖR JOBB OCH VÄLFÄRD

Bertil Holmlund

Eva Mörk

Mårten Palme

Robert Östling

www.forskningskommissionen.se

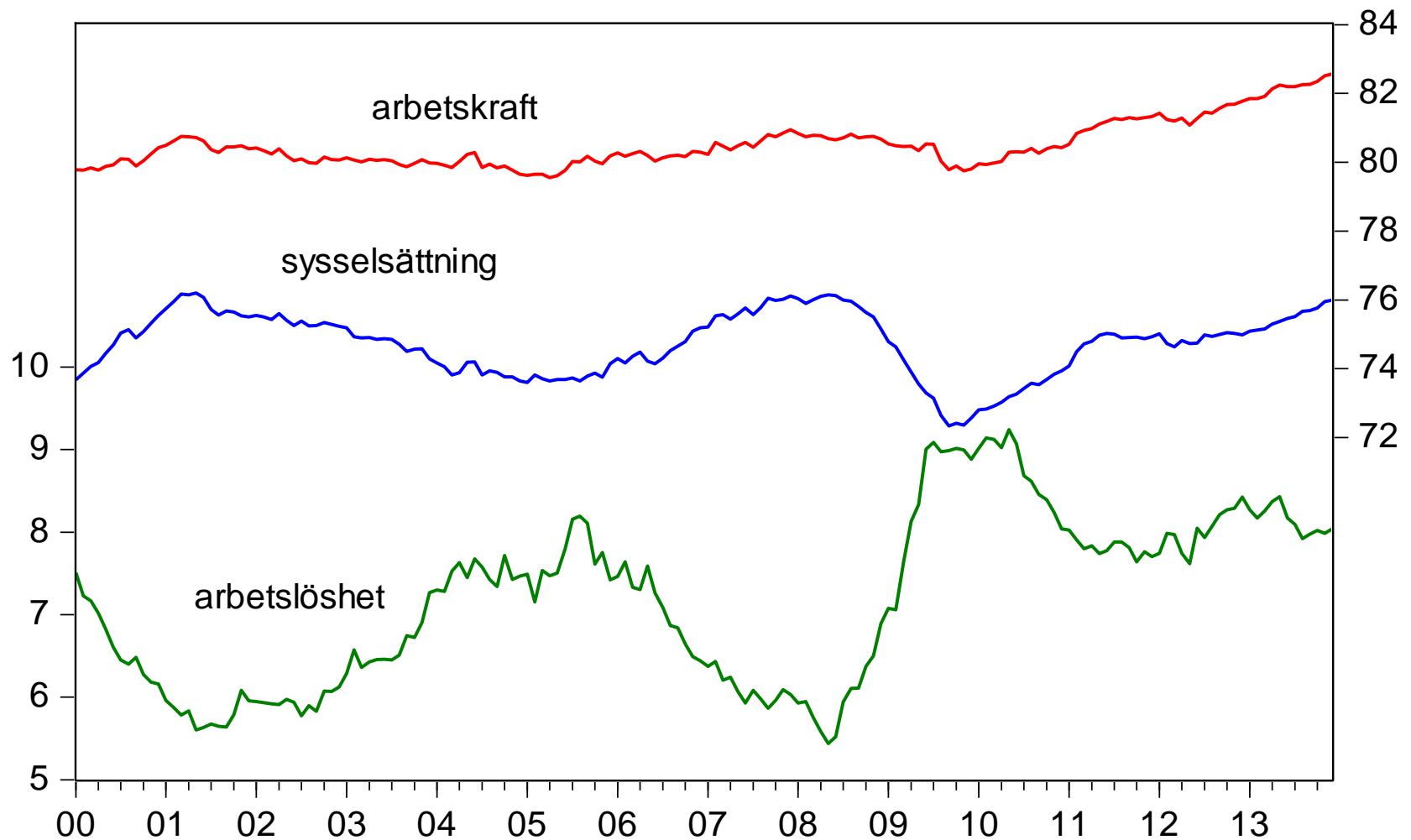
Rapport från forskningskommissionen

1. Inledning och sammanfattning
2. Utvecklingen på arbetsmarknaden
3. Vässa konjunkturpolitiken
4. **Utbildning, utbildning, utbildning**
5. **Arbetslöshetsförsäkring för alla**
6. **Aktivare arbetsmarknadspolitik**
7. Anställningsskydd för fler
8. Bostadspolitik för ökad rörlighet

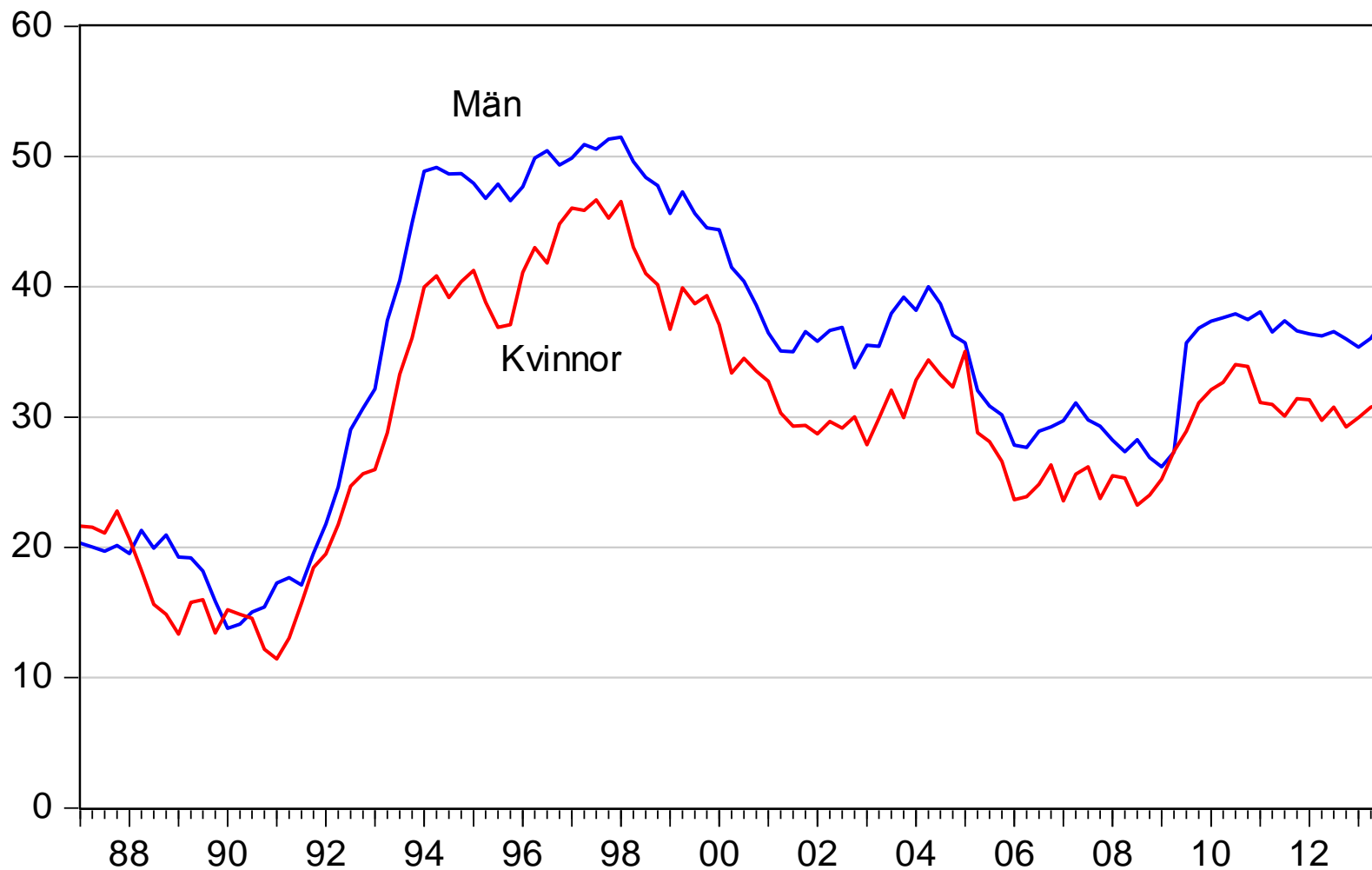
→ Tio principer för jobb och välfärd

UTVECKLINGEN PÅ ARBETSMARKNADEN

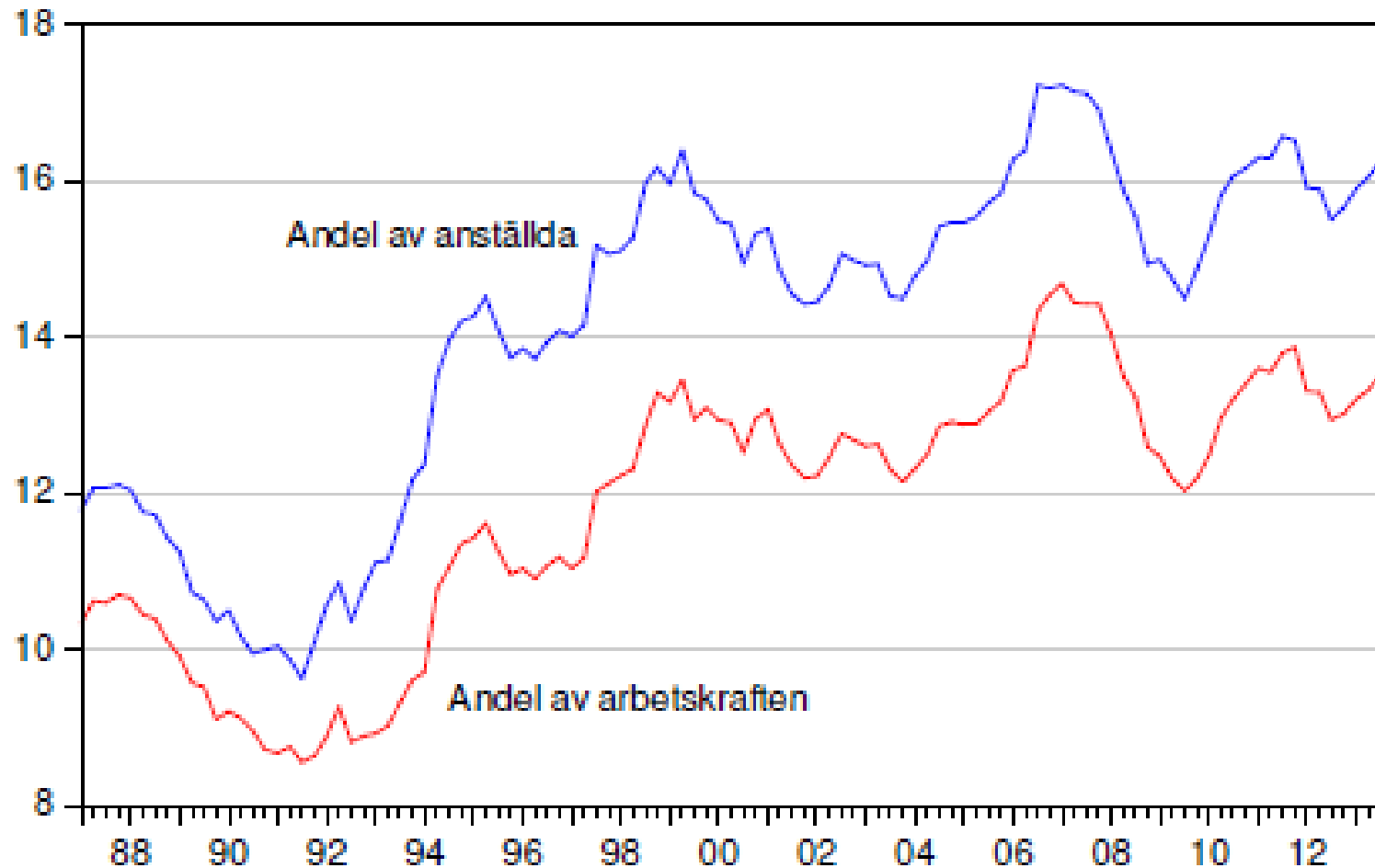
AK-deltagande, sysselsättningsgrad och arbetslöshet (%)

Långtidsarbetslöshet, % (andel 27+ veckor)

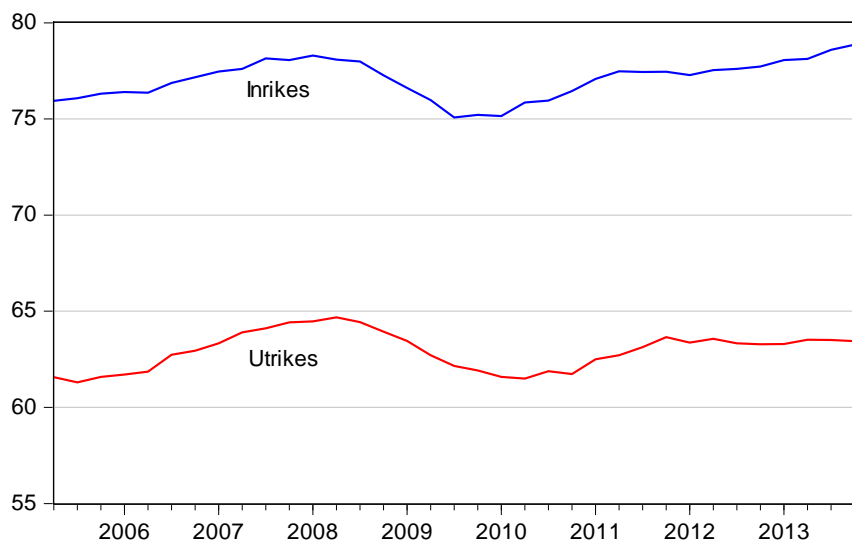

Andel tidsbegränsade anställningar, %

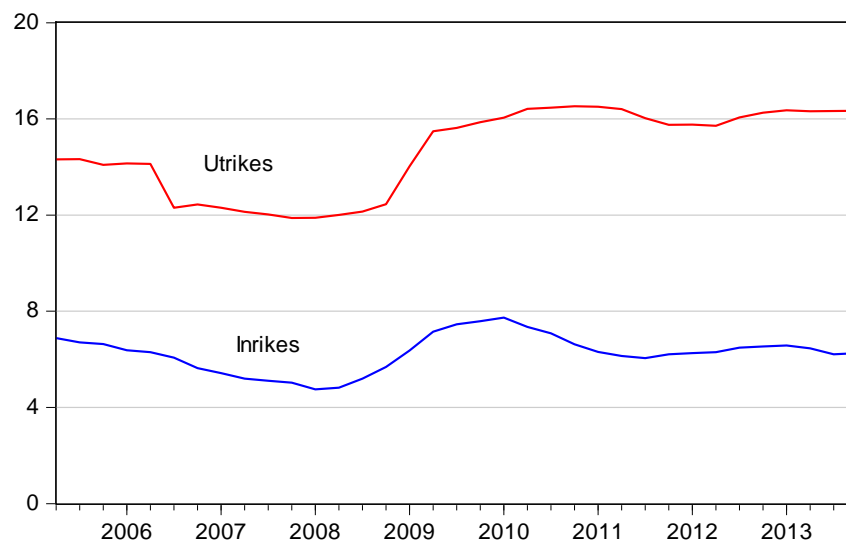

Inrikes och utrikes födda, %

Sysselsättning

Arbetslöshet

Utrikes födda är en homogen grupp

Aldén & Hammarstedt

Tabell 5. Andel sysselsatta, andel arbetslösa och andel utanför arbetskraften för olika grupper av utrikes födda och inrikes födda män och kvinnor 2012 (16-64 år).

Män	Födelseregion						Samtliga utrikes födda
	Sverige	Norden ^{a)}	Europa ^{b)}	Afrika	Asien	Övriga utomeuropeiska länder ^{c)}	
Sysselsättningsgrad	78,7	76,4	75,0	55,9	58,5	77,9	68,0
Andelen arbetslösa av arbetskraften	6,6	7,1	11,6	29,6	24,9	10,2	16,9
Andelen utanför arbetskraften	15,7	17,7	15,2	20,5	22,1	13,3	18,2
Kvinnor							
Sysselsättningsgrad	76,3	72,7	64,2	43,6	49,6	69,0	59,0
Andelen arbetslösa av arbetskraften	6,2	5,6	12,9	26,7	20,4	11,6	15,0
Andelen utanför arbetskraften	18,7	23,0	26,3	40,4	37,6	21,9	30,6

^{a)} Avser födda i Norden förutom Sverige.

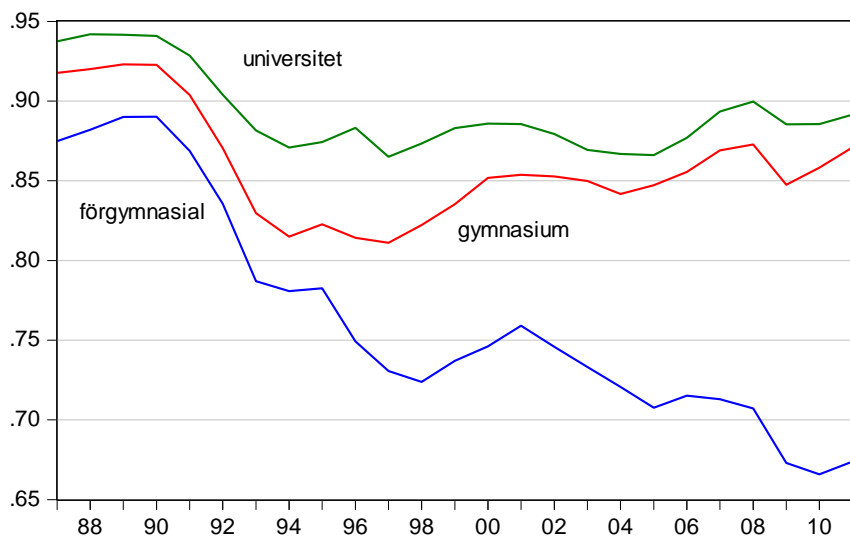
^{b)} Avser födda i Europa förutom Norden.

^{c)} I gruppen ingår personer födda i Sydamerika, Nordamerika och Oceanien.

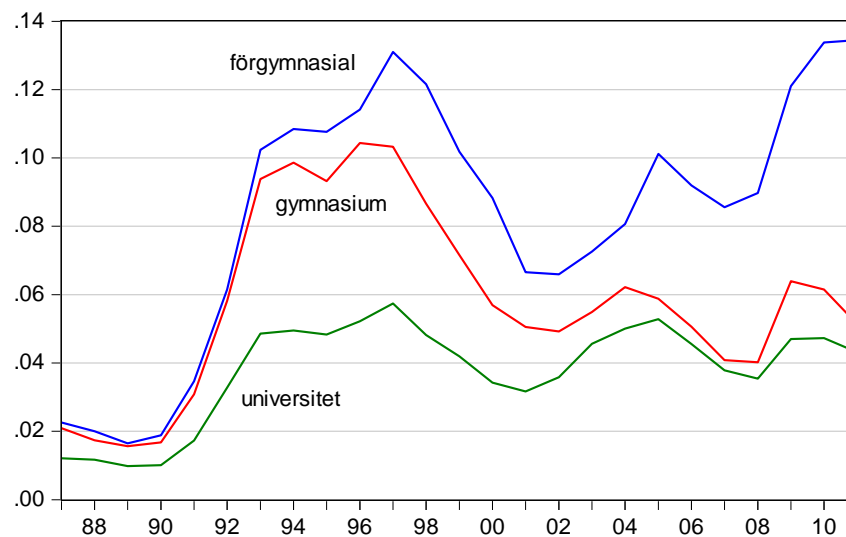
Källa: Statistiska Centralbyrån, specialbearbetning av AKU.

Efter utbildningsnivå, %

Sysselsättning

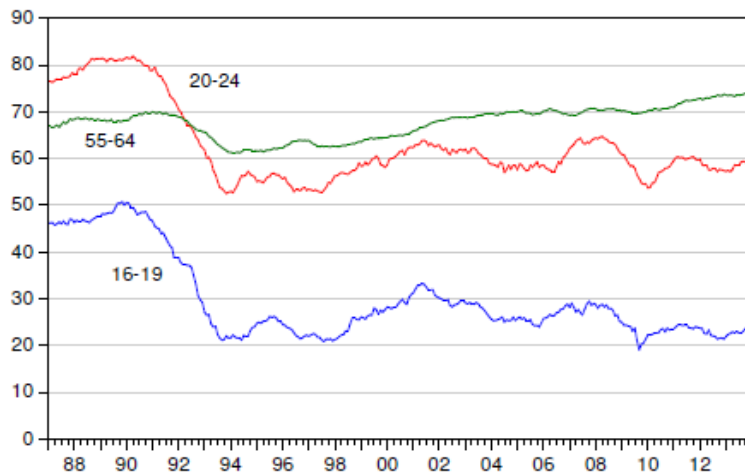

Arbetslöshet

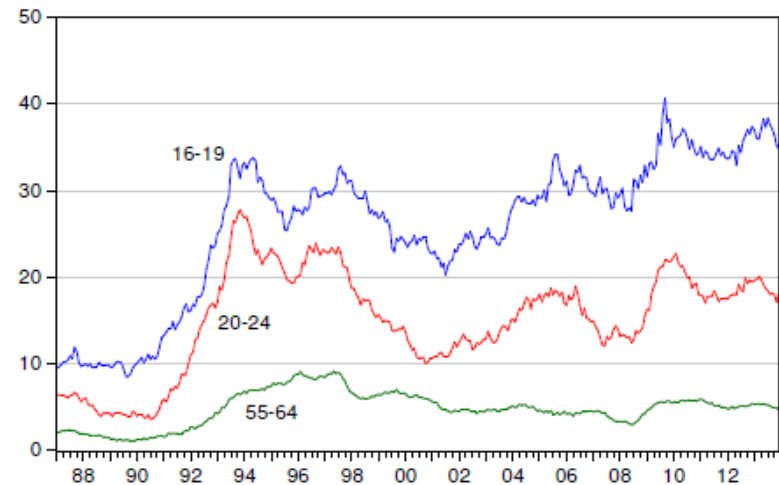
Efter ålder, %

Sysselsättning

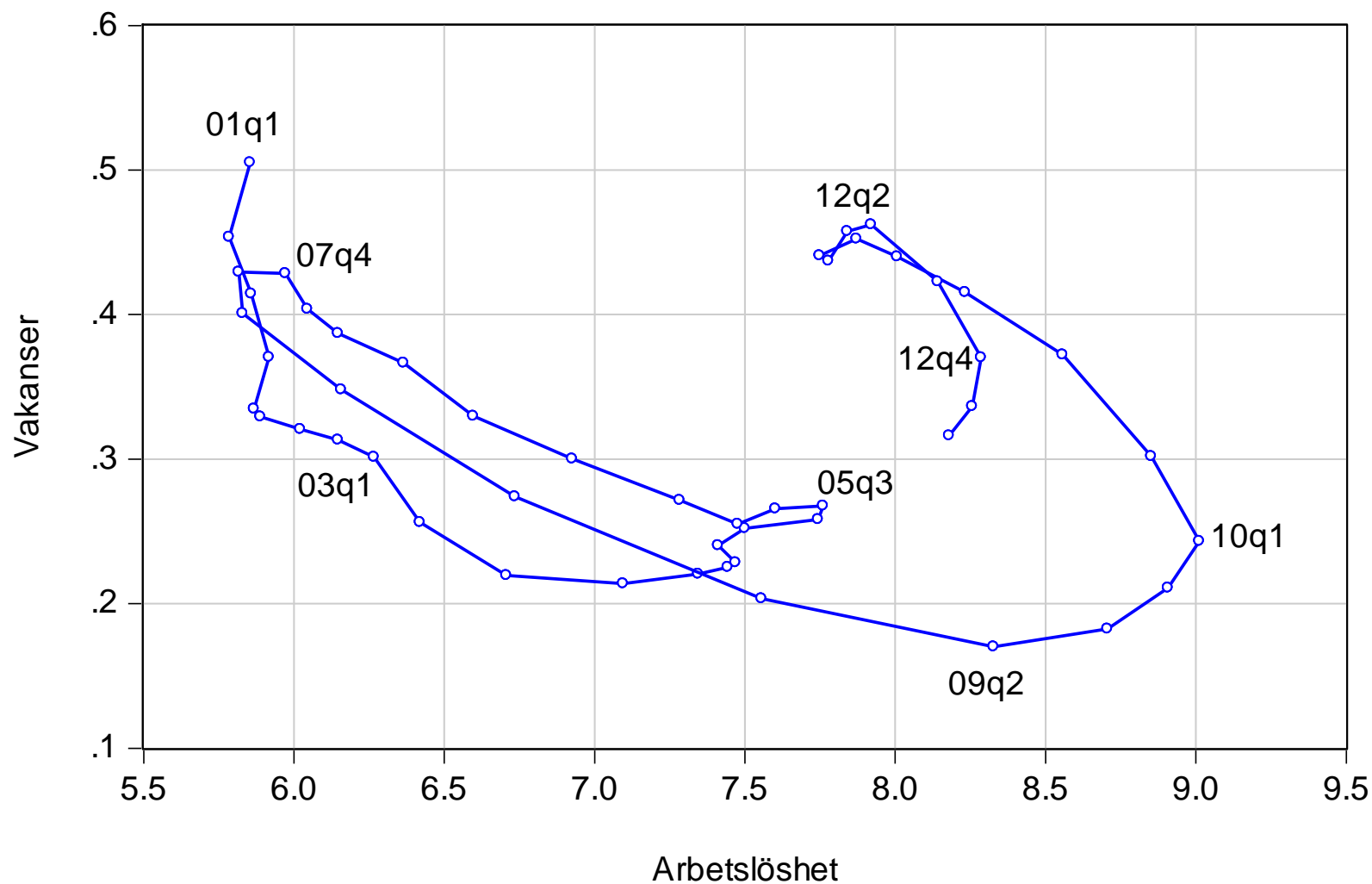
Källa: AKU (säsongrensade och utjämnade månadsdata).

Arbetslöshet

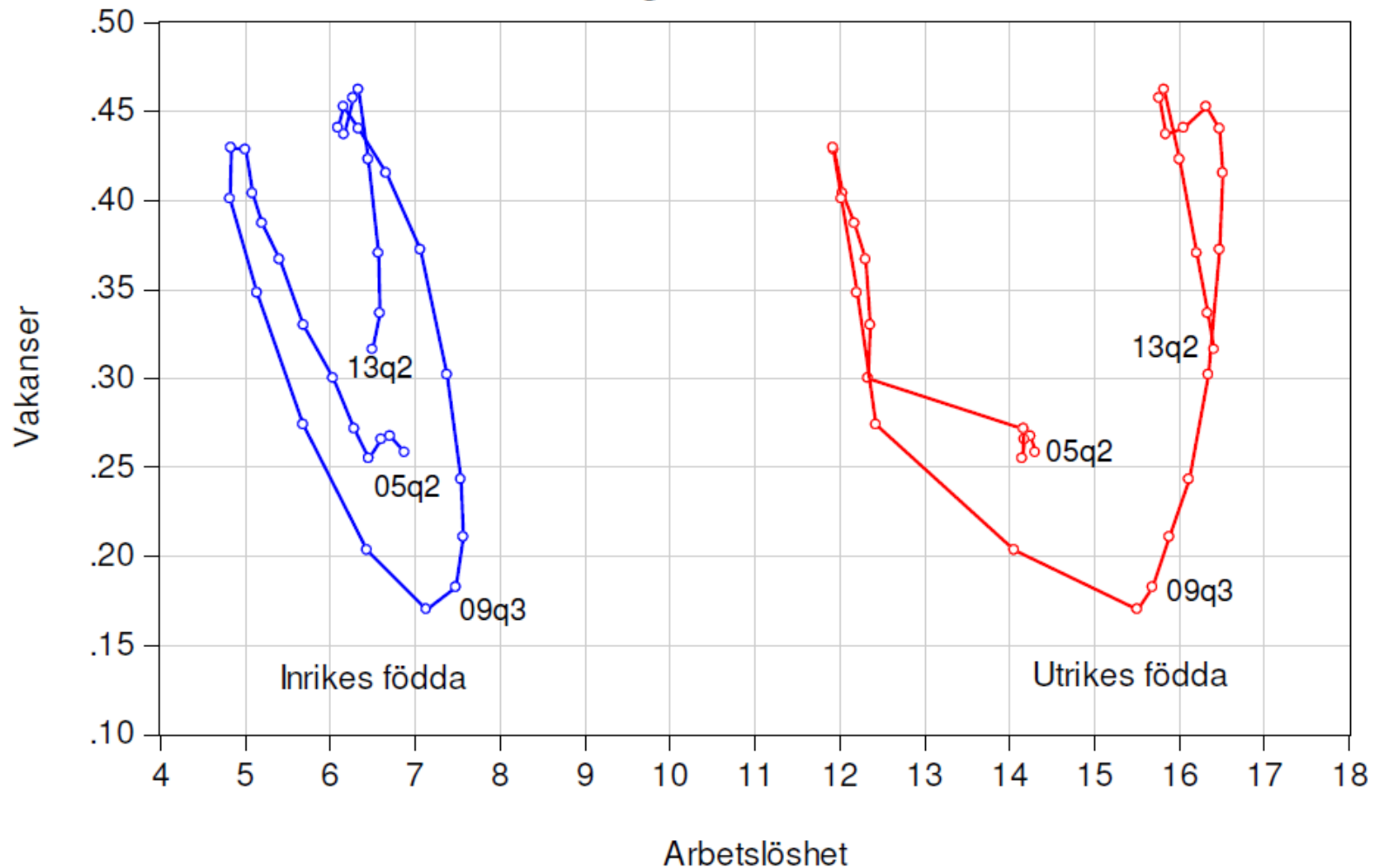

Källa: AKU (säsongrensade och utjämnade månadsdata).

Vakanser och arbetslöshet, %

Vakanser (privat sektor) och arbetslöshet, efter födelseland, %

Sammanfattning:

- Medan sysselsättningen återhämtat sig efter finanskrisen så är arbetslösheten fortfarande några procentenheter högre
- Stora skillnader i arbetslöshet beroende på
 - Utbildning (främst ungdomar)
 - Födelseland
- Mkt lågt arbetskraftsdeltagande bland vissa (också högutbildade) utrikes födda kvinnor

UTBILDNING, UTBILDNING, UTBILDNING

Arbetskraften är inte överutbildad

- Utbildningsnivån och resurser som läggs på utbildning inte exceptionellt höga i Sverige.
 - 35% med högskoleutbildning, 32% i OECD.
 - 11 elever per lärare, 15 i OECD-snittet,
 - Lärarlöner strax under snittet inom OECD.
 - 6,5% offentliga utgifter på utbildning, 6,3% i OECD.

Utbildning och arbetslöshet bland inrikes och utrikes födda

	Män		Kvinnor	
	Inrikes födda	Utrikes födda	Inrikes födda	Utrikes födda
<i>Förgymnasial utbildning</i>				
Sysselsättningsgrad	51,2	45,6	41,0	33,9
Andelen arbetslösa av arbetskraften	14,3	29,6	19,4	27,0
Andelen utanför arbetskraften	40,3	35,3	49,1	53,5
<i>Gymnasial utbildning</i>				
Sysselsättningsgrad	84,2	71,9	78,5	63,7
Andelen arbetslösa av arbetskraften	6,4	15,3	6,6	13,7
Andelen utanför arbetskraften	10,0	15,1	15,9	26,2
<i>Eftergymnasial utbildning</i>				
Sysselsättningsgrad	86,8	78,6	86,2	71,5
Andelen arbetslösa av arbetskraften	3,9	12,7	3,2	11,6
Andelen utanför arbetskraften	9,7	10,0	10,9	19,1

Satsningar på utbildning lönar sig

- Studier av reformer med förlängd obligatorisk skolgång tyder på att utbildning har positiva effekter på arbetsinkomster.
- Mindre klasser och kvalificerade lärare. Starkt stöd för att mindre klasstorlek har positiva effekter på arbetsinkomster, se till exempel Fredriksson et al 2013.
- Även utrikes födda har hög avkastning på utbildning
 - I synnerhet om utbildningen skett i Sverige.
- Vuxenutbildning (t.ex. Kunskapslyftet) har positiva effekter på arbetsinkomster och kan vara självfinansierade på sikt.

Kortare tid från skola till arbete

- Ungdomsarbetslösheten i Sverige är hög i internationell jämförelse och är betydligt lägre i "lärlingsländer".
- Längre och mer studieförberedande utbildning leder till fler avhopp.
- Lärlingsutbildning underlättar övergången till arbete, men påverkar eventuellt sysselsättning på lång sikt negativt.
- Svårt att överföra lärlingssystem från ett land till ett annat.
 - Sjunkande intresse för svensk lärlingsutbildning, endast 1900 påbörjade 2012.
- Yrkesintroduktionsavtal är intressant alternativ lösning
 - Lite omfattning och för tidigt att utvärdera.

Kortare tid från skola till arbete

- Alternativ strategi är att utveckla befintliga yrkesutbildningen.
 - Yrkesutbildningens ställning måste stärkas. Sjunkande attraktivitet.
 - Andelen arbetsplatsförlagt lärande bör öka. Minimikrav 15 veckor.
- Sommarjobb ökar chansen att få jobb efter gymnasieexamen.
 - Ge gymnasieskolan visst ansvar för ordna sommarjobb
- Många unga klara inte gymnasiet vilket påtagligt ökar risken för arbetslöshet. Rimlig målsättning att i princip alla ska ha gymnasieexamen.
 - Utbildningsgaranti för unga
 - Bör denna även omfatta nyanlända invandrare?

Att göra - utbildning

- Lärlingsutbildning ingen universallösning
- Yrkesutbildningen måste förbättras vad gäller kontakter med arbetslivet
- Gymnasiegaranti för ungdomar och ev utrikes födda
- Ett nytt Kunskapslyft

ARBETSLÖSHETSFÖRSÄKRING FÖR ALLA

Arbetslöshetsförsäkringen

- Reform 2007 och 2008:
 - Längre karenstid (från 5 till 7 dagar)
 - Kortare ersättningstider för deltidsarbetslösa
 - Strängare kvalifikationsregler
 - Minskade subventioner till a-kassorna (högre medlemsavgifter)
 - Kortare ersättningstider för deltidsarbetslösa
- ”Reformer” via passivitet:
 - Grundbelopp och tak nominellt fixerat (sen 2002)

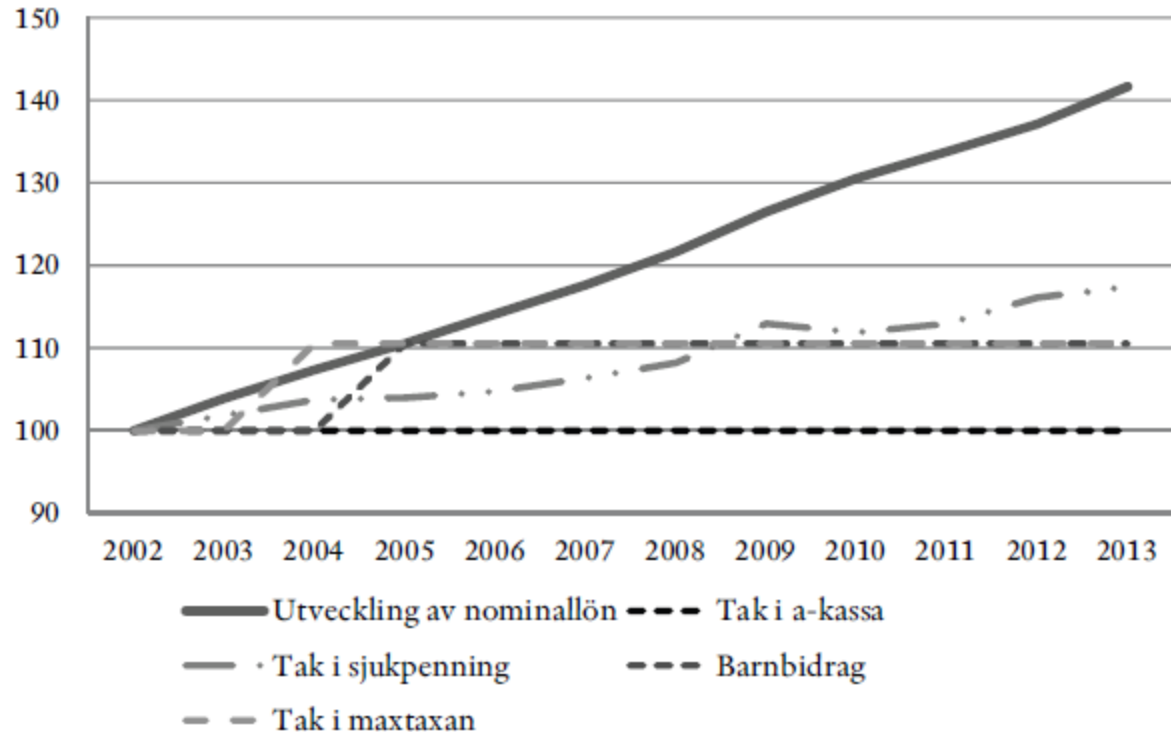
→

- Dyrare (högre avgifter)
- Svårare att kvalificera sig
- Sämre (lägre ersättning, konstant nominellt tak)

Taket i a-kassan och nominallönen

(Hjelm, Ekonomisk Debatt 2014)

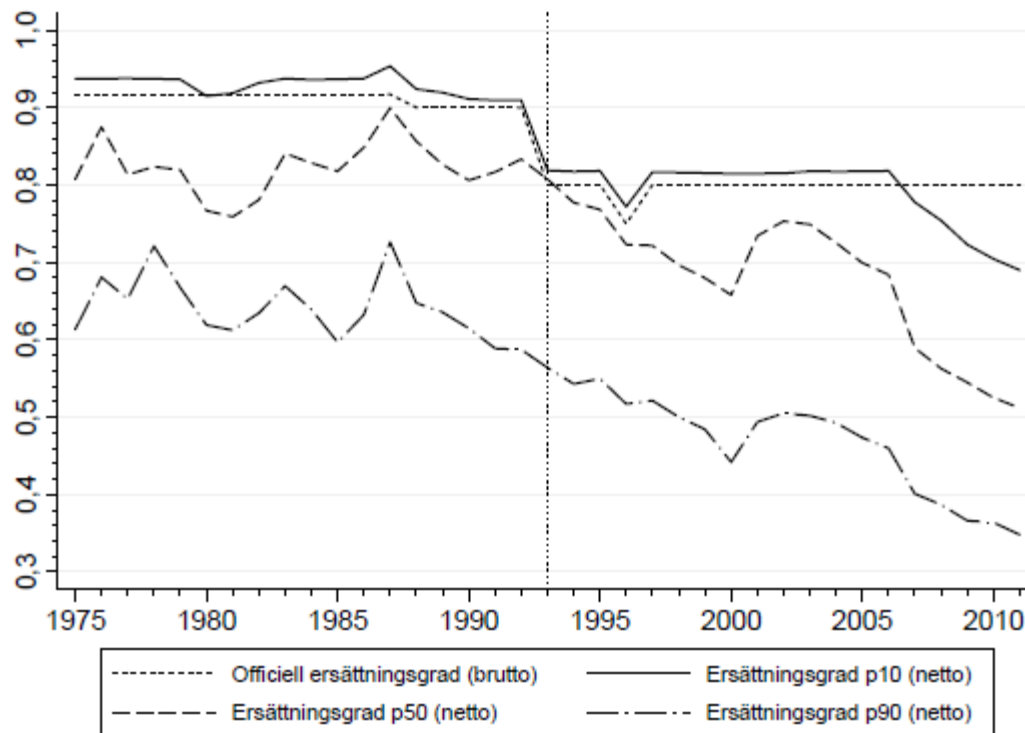
Figur 3
Utveckling av vissa
transfereringar och
maxtaxan. Index
2002=100

Källa: Försäkringskassan, Medlingsinstitutet och Skolverket.

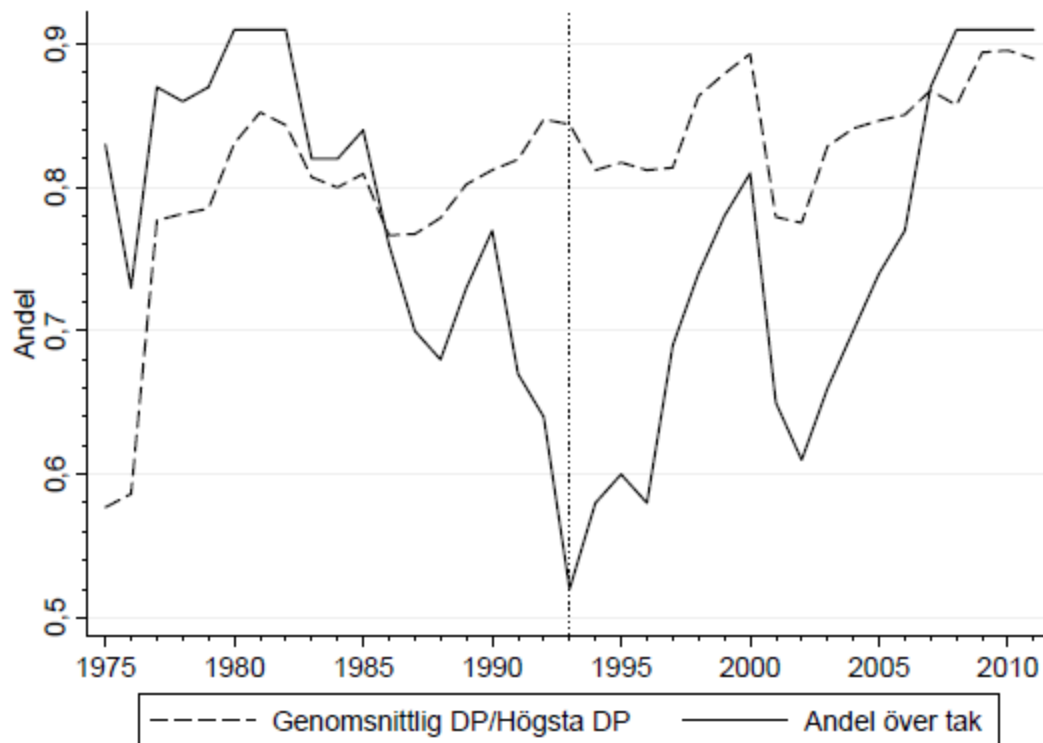
Ersättningsnivåer i olika inkomstskick

(Lindgren, Ekonomisk Debatt 2013)

Ersättningstakets betydelse

(Lindgren, Ekonomisk Debatt 2013)

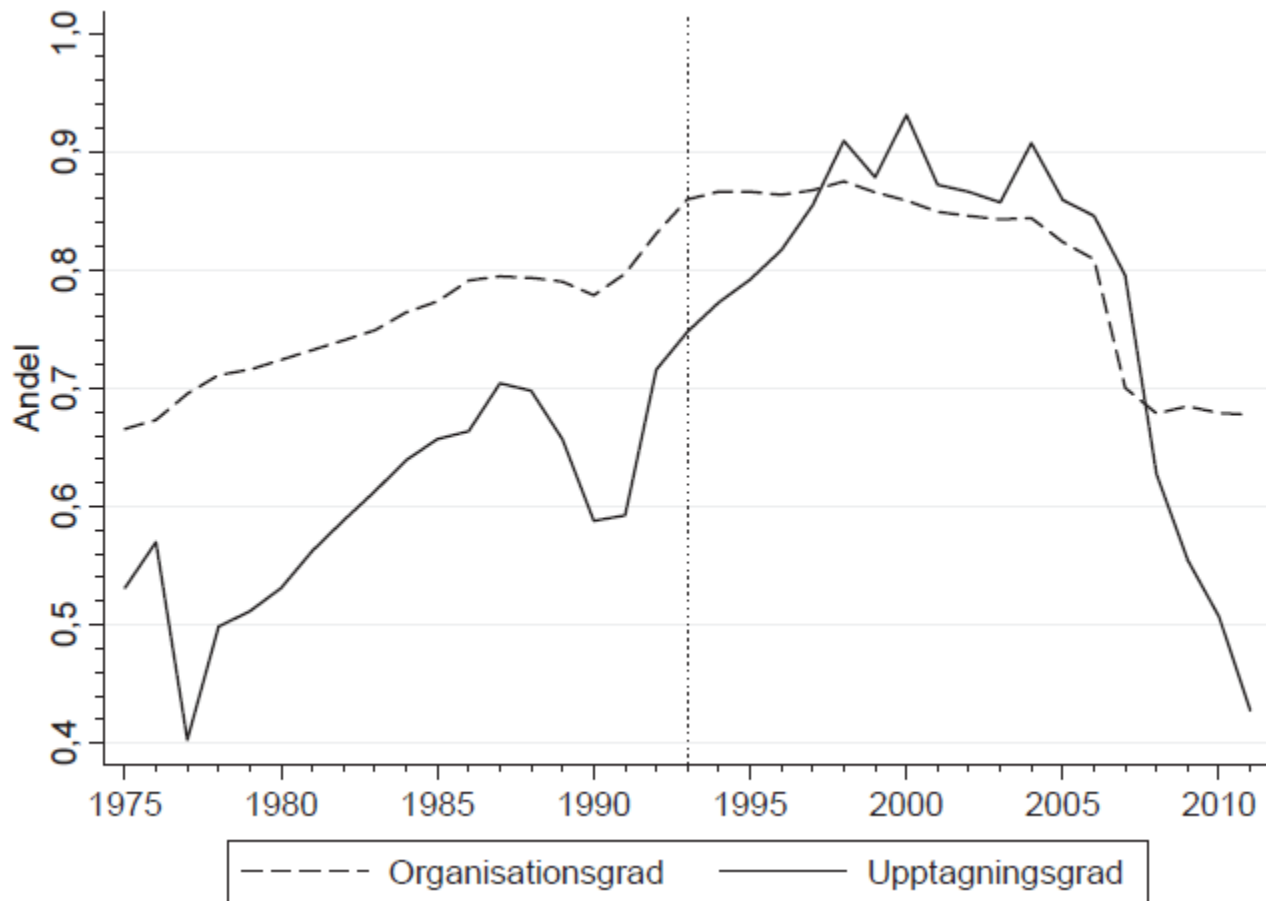

Arbetslöshetsersättning efter skatt vid genomsnittlig lön, %

	2006	2011
Belgien	57	63
Danmark	63	61
Finland	53	54
Frankrike	66	66
Grekland	34	35
Irland	55	53
Italien	60	57
Nederländerna	71	75
Norge	63	64
Portugal	84	75
Spanien	61	58
Storbritannien	40	38
Sverige	61	46
Tyskland	61	59
Österrike	55	55

Täckningsgraden i arbetslöshetsförsäkringen

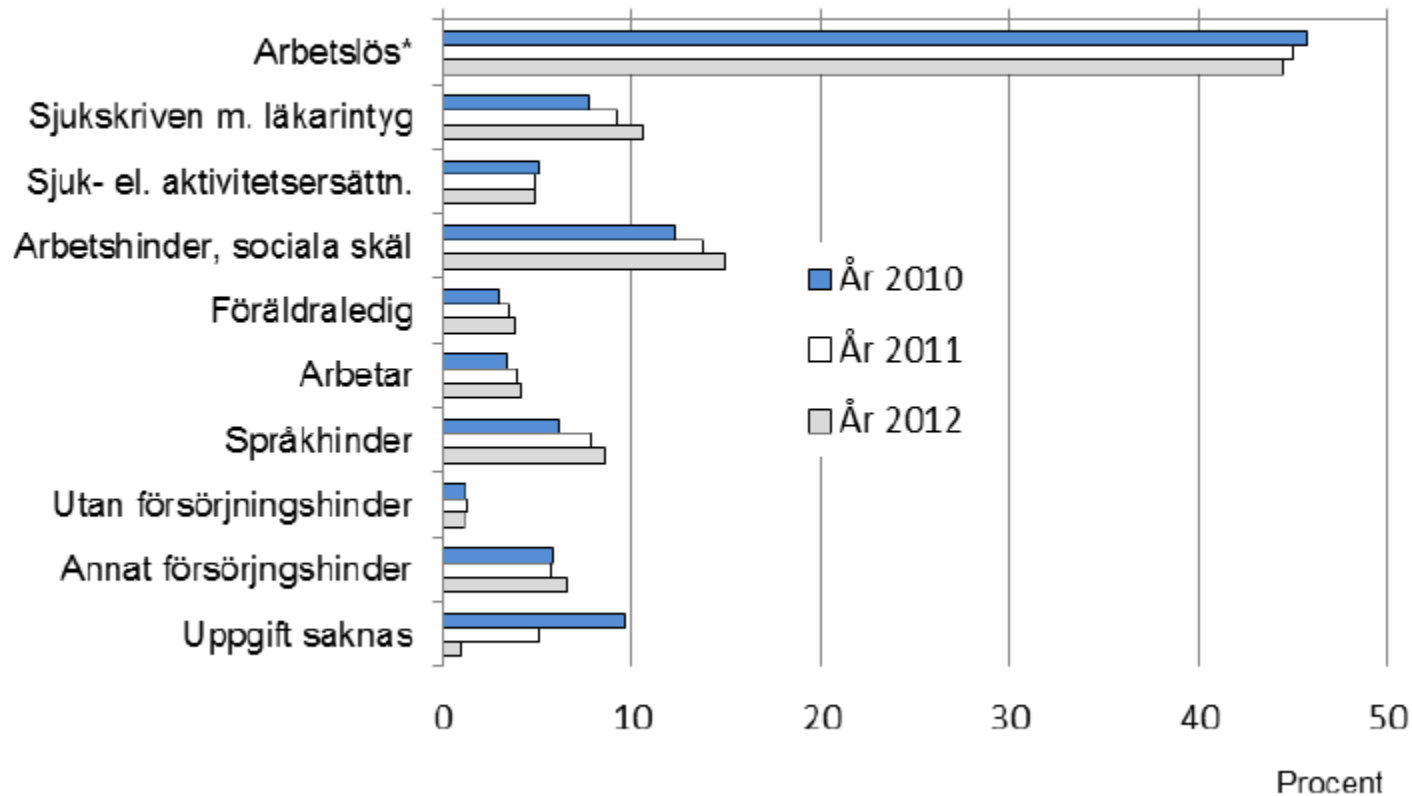
(Lindgren, Ekonomisk Debatt 2013)

Främsta försörjningshinder bland mottagare av Ekonomiskt bistånd

(Socialstyrelsen, 2013)

Diagram 1. Samtliga registrerade försörjningshinder¹ för vuxna biståndsmottagare², år 2010, 2011³ och 2012⁴. Procent

Att göra - Arbetslöshetsförsäkring

- Höj taket och indexera till löneutvecklingen
 - Personer som förlorar arbetet får en rimlig ersättningsnivå under arbetslöshetstiden
 - Avtagande profil för fler
 - Behovet av tilläggsförsäkringar minskar
- Arbetslöshetsersättning istället för försörjningsstöd
 - Rätt till grundbeloppet vid deltagande i arbetsmarknadspolitiskt program
 - Tydliggör ansvaret mellan Arbetsförmedlingen och kommunernas socialtjänst

AKTIVARE ARBETSMARKNADSPOLITIK

Aktivare arbetsmarknadspolitik!

- ALMP kan delas in i
 - Förmedlingsinsatser
 - Arbetsmarknadsutbildning
 - Subventionerade sysselsättningar
- ALMP kan ha
 - Annonseringseffekter
 - Inlåsnings effekter
 - Programeffekter

Huvudansvaret bör ligga hos Arbetsförmedlingen

- Sedan 1990-talet bedriver även kommunerna arbetsmarknadspolitik riktad mot arbetslösa mottagare av försörjningsstöd
- Olyckligt av flera skäl:
 - Åtgärder efter finansieringsform snarare än efter behov
 - Dubbelarbete och risk att personer hamnar mellan stolarna
 - Systematisk utvärdering av kommunala program saknas
- Arbetslösa mottagare av försörjningsstöd bör flyttas över till Arbetsförmedlingen

Förstärkta förmedlingsinsatser med arbetsgivarfokus viktiga

- Fungerar väl för personer med svag ställning, särskilt om fokus läggs på arbetsgivarkontakter och kontroll.
- Fungera sämre för personer som tar emot försörjningsstöd (Försök i Danmark)
- De jobbcoacher som funnits sedan 2009 har inte varit så effektiva. Förmodligen för lite fokus på arbetsgivarkontakter och kontroll
- Aktiviteten allt för låg i Fas 1 och Fas 2 (där coacher spelar stor roll)

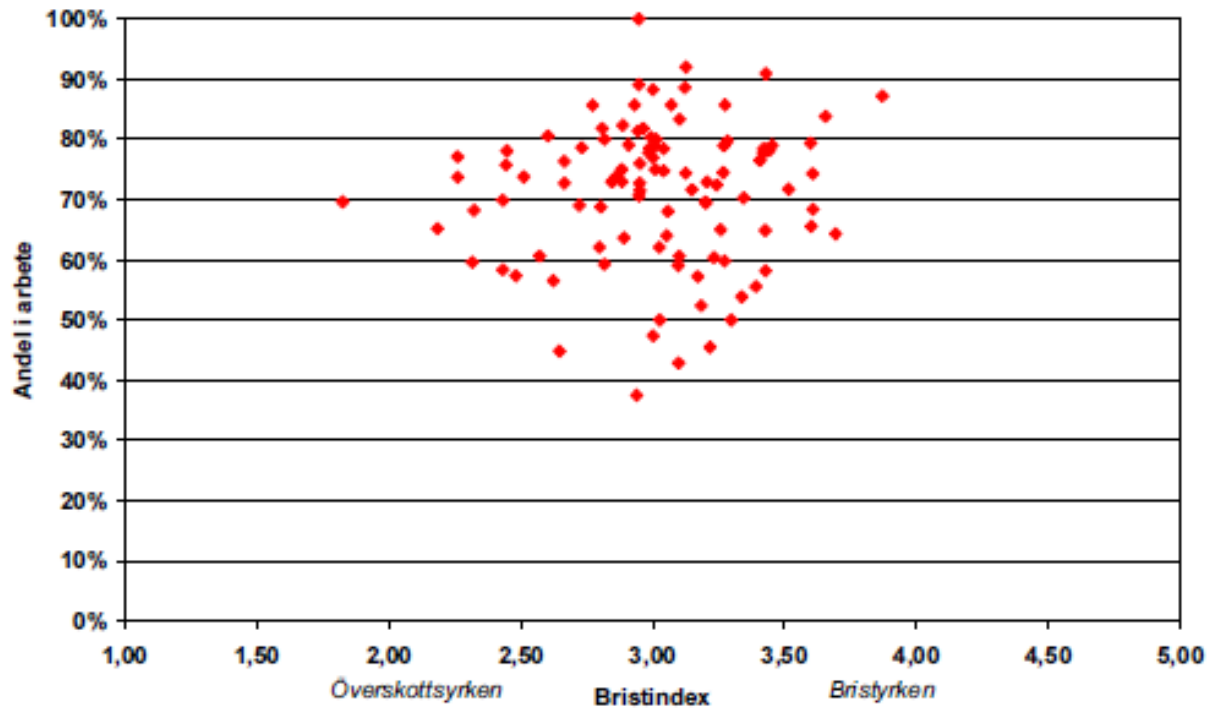
Arbetsmarknadsutbildning får inte bli för omfattande

- 1990-talets program hade negativa effekter
- Mer positiv bild av 2000-talets program, särskilt yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildningar
- Svårt upprätthålla kvaliteten om volymerna blir alltför stora, samtidigt svårt att hitta lämplig utbildning för arbetslös om volymerna blir för små
- En dyr åtgärd med stora inlåsnings effekter. Därför viktigt att rikta utbildningen rätt både med tanke på vem som deltar och vilken utbildning som ges

AMU: Andel i arbete och bristindex

Sohlman, SOU 2007:

Figur 5.5 Andel i arbete efter olika yrkesutbildningar 2006 relaterat till motsvarande yrkens bristindex föregående år

Källa: Egna bearbetningar av AMS yrkesbarometer och Händel.

Ju mer likt ett riktigt arbete, desto bättre effekter, men också desto större risk för undanträngning.

- Forskningen har funnit positiva effekter av
 - Anställningsstöd
 - Nystartsjobb
- Våldigt få personer i Insteigsjobb (3 000 pers. i slutet av 2013)
- Har förmodligen undanträngningseffekter och därför är det viktig att rikta till utsatta grupper
- Kombinera med Samhällsjobb i offentlig sektor för personer som trots aktiva åtgärder inte finner arbete (ersättningsnivån kan diskuteras)

Generella sänkningar av arbetsgivaravgifter ett dyrt sätt att skapa arbeten

- Ungdomsrabatten:
 - skapade 6 000-10 000 nya jobb (ev överskattning) till en kostnad av 1,0-1,6 miljoner per jobb
- Jobbskatteavdraget + sänkta arb. giv. avg. för äldre:
 - Ökade sysselsättningen bland personer 65+
 - Självfinansieringsgrad på 13,4 % (JSA: 71%)
- Liknande evidens från andra nordiska försök med nedsatt arbetsgivaravgifter

Det norska Kvalifikationsprogrammet – något för Sverige?

- För personer som saknar, eller har mycket låg, inkomst från socialförsäkringssystemet och riskerar fastna i inaktivitet
- Frivilligt
- En rättighet
- Generös ersättning (ej behovsprövad)
- Skräddarsydda heltidsaktiviteter
 - Vanliga arbetsmarknadspolitiska program i kombination med rehabilitering och andra sociala åtgärder
- Tre år efter programmet har sysselsättningen ökat från noll till 20 %

Att göra - arbetsmarknadspolitik

- Satsa på förmedlingsinsatser med fokus på arbetsgivarkontakter och kontroll
- Avskaffa ungdomsrabatten och satsa på riktade subventionerade anställningar till personer med låg sannolikhet att få arbete!
- Prova ett Kvalifikationsprogram enligt norska modellen!

Avslutning:

Tre uppmaningar inför framtiden

1. Rusta arbetskraften!
2. Återupprätta arbetslöshetsförsäkringen!
3. Överför ansvaret för arbetslösa till Arbetsförmedlingen från kommunerna